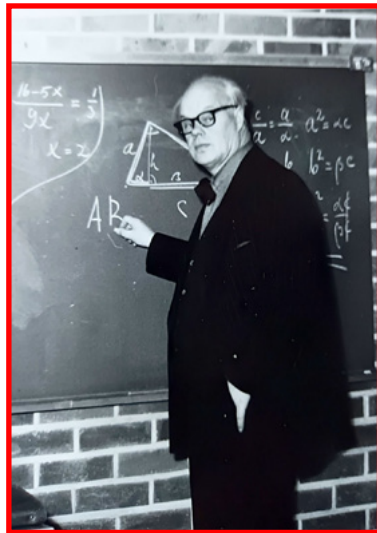

Lehtori Aarre Saarnio (1906–1981) aikalaistensa kuvaamana

Muisteluilta ja
Aarre Saarnio Runot -kirjan julkistustilaisuus
Forssan kaupungintalon Valtuustosalissa 28.11.2022

Tapahtumassa puhutut esitystekstit
sanelukoneelta muistiin litteroituina

Aarre Saarnio Runot -kirjaa on saatavissa osoitteesta

<https://www.jukkaomattila.fi>

→ Kirjankustannus → Saarnio Runot

Samalla sivustolla on Saarnion viimeinen 110 opetusvälinettä käsittänyt myyntiluettelo vuodelta 1974. Toivon mukaan sinne saadaan aikaa myöten myös Erkki Liikasen ja muidenkin Aarre Saarnion runoihin säveltämiä lauluja.

Aarre Saarnion elämäkerta odottaa tekijäänsä. Aarre Saarnion runojen ja tämän pdf:n perimmäinen tavoite on löytää elämäkertakirjuri tälle monipuoliselle pedagogille, runoilijalle, musiikkimiehelle, keksijälle ja opetusvälinevalmistajalle.

Hattulassa 24.2.2023

Jukka O. Mattila, rehtori emeritus 050 9101 596

jukka.o.mattila@gmail.com <https://www.jukkaomattila.fi>

Torpankuja 6

13880 Hattula

**Forssan yhteislyseon lehtori Aarre Saarnion (1906–1981)
elämäntyön muisteluilta ja kirjan Aarre Saarnio Runot julkistus**

Maanantaina 28.11.2022 klo 17.00–20.00
Forssan kaupungintalon Valtuustosalissa

Ohjelma

17.00 Alkuruno "Paraabeli"

Avaussanat Forssan kaupungin sivistysjohtaja **Jarmo Pynnönen**

Aarre Saarnio työtoverina ja ihmisenä Rehtori **Jaakko Löyttyniemi**

Aarre Saarnio keksijänä ja kulttuuripersonana Rehtori **Jukka O. Mattila**

Aarre Saarnion runojen säveltämistyöstä Muusikko **Erkki Liikanen**

Aarre Saarnion patentoiman Tikkataulu-opetusvälineen demonstrointi

18.00 – 18.30

Forssan kaupungin tarjoama kahvitus

Mahdollisuus ostaa lokakuussa ilmestynyttä Aarre Saarnion kirjaa "Runot"
kirjat à 25 €, ei korttimaksua

18.30 – 20.00

Runo "Atomi"

Aarre Saarnion oppilaat muistelevat opettajaansa

Erkki Virtanen: numerot, Aksu ja minä, runo "Sonetti oppilailleni"

Vapaa sana

Runo- ja musiikkiesityksiä

Päätösruno "Funktio"

Tilaisuuden runoesitykset: [Kanta-Hämeen Lausujat ry:n](#) **Esa Erkamo**

"Runot"-kirjaa voi myös tilata kustantajalta <https://www.jukkaomattila.fi> -> "Kirjan-kustannus". Saarnion 100-vuotissyntymäpäivä ja sen järjestelyt Turussa 12.1.2006 on kuvattu perusteellisesti saman kustantajan teoksessa "Vuosi 2006".

Kanta-Hämeen Lausujat ry:n **Esa Erkamo**: Aarre Saarnion runo Paraabeli

PARAABELI

Huomaa – pieni teiniveli –
Piirtämäsi paraabeli
rajoitu ei taulun alaan,
tähän pieneen tason palaan,
vaan se kulkee läpi pilven,
puhkaisepi taivaan kilven,
– ilmakehän.

Sehän
kulkee planeettojen ohi.
Tämä älyn kirkas lohi
kiittää läpi linnunradan
monen sadan - -

Tultiin käsitteeseen uuteen:
jatkuvuuteen.
Siinä hienous ja järki.
Paina päähäs – pikku särki.

Forssan kaupungin sivistysjohtaja **Jarmo Pynnönen**: avausssanat

Arvoisa läsnäoleva yleisö. Minun nimeni on Jarmo Pynnönen ja olen kaupungin sivistysjohtaja. Jukka O. Mattila soitteli syksyllä ja kysyi, järjestyisikö kaupungilta tällaiselle tilaisuudelle paikka, ja totta kai totesin, että järjestyy, ja sain pienen luennon että kenestä henkilöstä tässä on tarkalleen ottaen kysymys, koska en ole paikkakuntalainen ja henkilö oli vieras, mutta ei ole enää. Opettaja, keksijä, runoilija, muusikko. Arvoisa yleisö, kaupungin puolesta, tervetuloa.

Rehtori **Jaakko Löyttyniemi**: Aarre Saarnio työtoverina ja ihmisenä

Olen Jaakko Löyttyniemi ja tulin Forssan yhteislyseoon vuonna 1966 ja matemaattisten aineiden vanhemman lehtorin virkaan, ja näin saatoin kolme vuotta yhdessä opettaa näitä samoja aineita Aarre Saarnion kanssa ennen hänen siirtymistään eläkkeelle. Itselleni virkavuotia koulussamme kertyi 31, joista viimeiset 24 vuotta rehtorina, ja voin tässä todeta, että olen tämän 123 vuotta vanhan koulun pitkäaikaisin rehtori.

Tämän esittelyn jälkeen mennään asiaan. Aarre Saarnio tuli silloiseen Forssan yhteiskouluun matemaattisten aineiden opettajaksi vuonna 1946 ja jäi eläkkeelle vuonna 1969, joten hänelle koulussamme kertyi virkavuotia 23. Ajattelin aluksi käsitellä, millaiset olivat työolosuhteet ja millanen oli työympäristö, jossa Aarre Saarnio suoritti pääosan tästä elämäntyöstään matemaattisten aineiden opettajana.

Kun Saarnio tuli kouluumme, niin koulu oli vielä niin sanottu yksityinen oppikoulu nimeltään Forssan yhteiskoulu ja sitä ylläpiti Forssan yhteiskoulun kannatusyhdistys. Vuonna 1948 koulu siirtyi valtion omistukseen. Valtio silloin lunasti kiinteistön irtaimistoinen ja tuli koulun ylläpitäjäksi ja koulun nimi muuttui Forssan yhteislyseoksi. Tämä sen takia, että siihen aikaan oli tapana että valtion oppikouluja kutsuttiin lyseo-nimellä.

Saarnion tullessa kouluumme oppilasmäärä oli 450 ja kiinteistönä tämä puurakennus joka edelleen on koulukäytössä siinä Hämeentien varrella. 1950-luvulla alkoivat oppilasmäärät nopeasti kasvaa ja varsinkin 1950-luvun puoliväli oli sitä koska niin sanotut suuret ikäluokat alkoivat tulla oppikouluikänsä. Tässä muutama lause historiikista joka kuvastaa sitä tilannetta. Kirjassa lukee näin: "1950-luvun puolivälissä tilanne opetustilojen riittävyyden suhteen alkoi olemaan jokseenkin epätoivoinen. Opetustunteja jouduttiin parhaimmillaan pitämään viidessä eri paikassa koulutalon ulkopuolella eri puolilla kauppala."

Jaakko Löytyniemi

edelleen hyvin voimakkaasti kasvaa niin että vuonna 1963 ylitettiin tuhannen oppilaan raja. Saarnion aikana, hän jäi eläkkeelle vuonna 1969, koko tämän loppuvuoden oppilasmäärä oli yli tuhat. Eli Saarnion aikana oppilasmäärä hieman yli kaksinkertaistui. Mutta lukio kasvoi vielä voimakkaammin. Saarnion aikana lukion oppilasmäärä noin viisinkertaistui ja hänen eläkkeellelähtemisvuonnaan lukiossa oli jo 370 oppilasta. Tähän lukion oppilasmäärän voimakkaaseen kasvuun vaikutti se, että lähiseudulle oli perustettu keskikouluja ja niin lukioon alkoi tulla oppilaita muualtakin kuin oman koulun keskikoululuokilta.

Kun koulutilat saatiin kuntoon 1950-luvun lopulla niin 60-luvulla tuli toinen suuri ongelma; tuli hyvin suuri opettajapula. Tähän vaikutti tietenkin se, että oppilasmäärät olivat kaikkialla Suomessa kasvaneet ja uusia oppikouluja oli perustettu. Siksi tarvittiin myös uusia opettajia. Erityisen vaikea oli tilanne matemaattisten aineiden opettajien kohdalla, siinä oli kolme oppiainetta opetettavana, matematiikka, fysiikka ja kemia. Matematiikassa oppilaiden tuntimäärät olivat melko suuret. Forssan yhteislyseossa oli silloin viisi virkaa näissä matemaattisten aineiden piirissä. Mutta tilanne oli niin huono, että viiden vuoden aikana, vuodesta 1960 vuoteen 1965 vain yhdessä virassa oli vakinainen opettaja, Aarre Saarnio. Voimme vain kuvitella, minkälainen Aarre Saarnio todella oli siihen aikaan Forssan yhteislyseolle ja niille oppilaille jotka hänen opetuksestaan pääsivät nauttimaan.

Nämä muut neljä virkaa, niihin jouduttiin viiden vuoden aikana vuosittain nimeämään henkilö, jolla ei ollut muodollista matemaattisten aineiden opettajan pätevyyttä. Tilanne alkoi 1960-luvun puolivälissä hiljalleen parantua. Vuonna 1965 saatiin yhteen nuoremman lehtorin virkaan vakinainen viranhaltija. Sitten vuonna 1966 yhteen vanhemman lehtorin virkaan, johon Kouluhallitus minut nimitti. Minun nimitykseni virkaan ei oikein tähän päivän teemaan kuulu, mutta en malta olla kertomatta, miten se tapahtui. Se osoittaa sitä kuinka vähän siihen aikaan matemaattisten aineiden virkoihin hakijoita oli. Olin silloin vuonna 1966 toiminut jo neljä vuotta vakinaisessa virassa Hausjärven yhteiskoulussa, mutta ajattelin että hakeutuisin vähän suurempaan kouluun ja samalla suuremmalle paikkakunnalle. Niinpä lähetin hakemukseni Forssan yhteislyseoon ja myöskin Salon yhteislyseoon. Sitten keväällä minulle soitti Kouluhallituksen ylitarkastaja ja sanoi että tilanne on sellainen, että Saloon on yksi hakija minun lisäksi ja Forssaan olen ainoa hakija. Hän sanoi että Kouluhallitus ei voi sivuuttaa minua siitä Salon vanhemman lehtorin virasta koska minulla on paremmat paperit näistä kahdesta hakijasta. Hän kysyi että voisinko lähteä vapaaehtoisesti Forssaan. Minä suostuin siihen

Forssan yhteislyseo sai valtakunnallisen maineen kouluna jonne oli äärimmäisen vaikea päästä. Ajattelin vähän katsella niitä lukuja historiikista. Siellä oli lukuja, paljonko koulun ensimmäiselle luokalle oli pyrkijöitä ja kuinka paljon niistä voitiin ottaa kouluun sisälle. Ja ennen tämän uuden koulutalon rakentamista ja laajentamista nämä prosenttiluvut olivat kyllä erittäin alhaiset. Vuoden 1956 vuonna oppikouluun pyrkijöistä voitiin ottaa sisälle 35 prosenttia ja vuonna 1957 31 prosenttia, vaikka silloinkin perustettiin kolme ensimmäistä luokkaa ja kaikissa niistä oli yli 40 oppilasta.

Vuonna 1958 saatiin käyttöön tämä koulutalon laajennusosa joka on nykyisinkin käytössä. Oppilasmäärä alkoi sen jälkeen

ja näin näitä Forssan vuosia on kertynyt jo 56. Ihan vapaaehtoisesti.

Näin ehdin, kuten alussa totesinkin, kolme vuotta työskennellä yhdessä Aarre Saarnion kanssa. Kun Jukka O. Mattila, joka tämän tilaisuuden on järjestänyt, soitti minulle ja pyysi tätä puheenvuoroa käyttämään, lupauduin tulemaan. Kun mietin, että mitä minulle tulee Saarniosta ensimmäisenä mieleen, niin ensimmäisenä tuli mieleen, että Aarre Saarnio oli vanhan ajan herrasmies. Hän suhtautui hyvin ystävällisesti ja kohteliaasti meihin työtovereihinsa ja me nuoremmat arvostimme häntä kovasti. Minulle hän mielellään esitteli näitä rakentamiaan opetusvälineitä ja tarvittaessa opetti niiden käyttämistä. Sain myös vieraila hänen verstaallaan, jossa hän näitä rakensi. Hänen kerrostalonsa alakerrassa oli tila, joka oli varattu tätä tarkoitusta varten.

Koulumme historiikissa todetaan Saarniosta: ”Saarnio oli paitsi taitava ja lahjakas opettaja, myös taiteilija ja musiikkimies ja runoilija, jota inspiroivat luonnonoppi ja matematiikka sekä elämä yleensä”. Tähän voisin vielä lisätä, että kuten keskusteluistamme kävi ilmi, hän oli hyvin kiinnostunut kuvataiteista. Hänellä oli myös siitä aiheesta hyvin laajat tiedot. Runsas viikko sitten tapasin Forssan kauppakeskuksessa ihan sattumalta meidän koulumme entisen tyttöjen liikunnanopettajan, Leena Virran. Hän oli henkilö joka kerkisi työskentelemään Saarnion kanssa kuusi vuotta ennen tämän eläkkeellejäämistä. Kerroin hänelle tästä tilaisuudesta ja kysyin häneltä että mitä hänelle on Aarre Saarniosta jäänyt mieleen, miten hän kuvailisi Saarniota. Näin olen kirjannut hänen lausuntonsa ylös: ”Saarnio oli hyvin erilainen opettaja. Kaikesta näki, että hänellä oli paljon eri alojen lahjoja ja hän oli hyvin perehtynyt moniin asioihin.” Näin Leena muisteli. Itse voin todeta, että muistan Aarre Saarnion hyvänä työtoverina ja hyvänä ihmisenä.

Rehtori **Jukka O. Mattila**: Aarre Saarnio keksijänä ja kulttuuripersonana

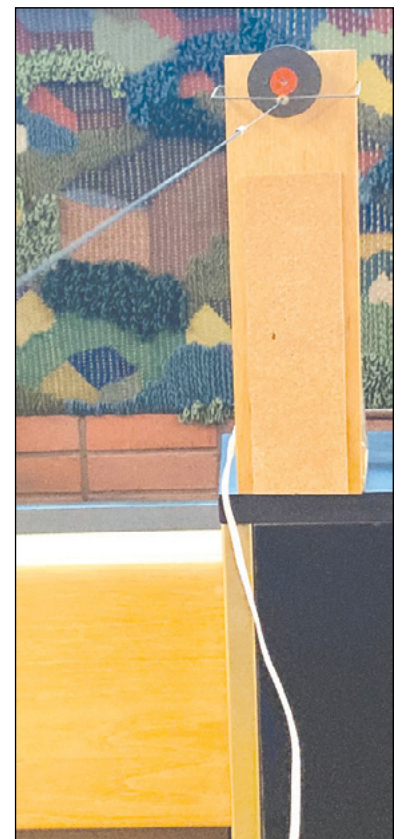
Hyvät ystävät, tervetuloa! Täällä on enemmän väkeä kuin odotinkaan. Hyvää markkinointityötä on Forssan Lehdessä tehty ja onhan meillä maineikas henkilö jota muistella. Tänä iltana varmasti monet tulevat tähän puhumaan. Puhujanpöytä on sanelulaite, joka tallentaa puheet. Tyttärentyttäreni Peppi Mustonen on kesällä 2023 menossa Korean niemimaalle partiolaisten jamboreeleirille. Ajat-

telin työllistää häntä niin, että hän litteroi nämä esitykset laitteelta suoraan tekstiksi ja saa samalla avustusta jamboreeleirinsä matkakassaan.

Laitan kiertämään osanottajaluettelon, jossa on kynä kiinnitettynä. Jos merkitsette siihen nimenne, paikkakuntanne ja sähköpostiosoitteenne, ja jos tämän litterointi saadaan tehtyä niin lähetän kaikille, joiden sähköpostiosoitteesta saan selvää, sitten kun tämä valmistuu. Tätä ei tulla käyttämään mihinkään muuhun, ei markkinointiin eikä mihinkään, ainoastaan sen viestin lähettämiseen. Jos tämä ei teknisesti onnistu niin sitten jätätte kaikki ilman. Mutta kuitenkin, laitan tämän nyt kiertämään.

Ja kun täällä sitten monet esiintyvät niin täällä puhujanpöydässä on ihan ohjeet Saarnion entisille oppilaille: kerro selkeästi nimesi, syntymävuotesi ja minä vuosina olit Aksun oppilas ja tietysti paljon muuta vielä niin saadaan ne kaikki automaattisesti talletettua eikä tarvitse sitten

enää jälkepäin kysellä. Itse tulinkin tuntemaan Aarre Saarnion vasta kun hän oli jo jäänyt eläkkeelle. Nimeni on Jukka O. Mattila, syntymävuoteni 1941, mutta en ole ollut päivääkään Aarre Saarni-

on oppilaana. Kävin olympiavuonna 1952 käynnistettyä Tikkurilan yhteiskoulua ja meitä valmistui vuonna 1960 sieltä 12 kun vuonna 1952 oli 80 aloittanut, aikamoinen karsinta siis, ja olen yhdessä kahdentoista luokkatoverini kanssa Vantaan ensimmäinen ylioppilas ja aina ylioppilaaksipääsymme tasakymmenvuosin Vantaan kaupunki tarjoaa meille lounaan, tällainen kulinaarinen erikoisuus.

Pedagogikautemme Aarre Saarnion kanssa asettuvat saumattomasti peräkkäin. Saarnio toimi lkaalisten lukiossa 1933–46 ja Forssan yhteislyseossa 1946–69, minä taas Eurajoen lukion matemaattisten aineiden vanhempana lehtorina 1969–86 ja Paraisten lukion rehtorina 1986–2004, jolloin jäin eläkkeelle. Toimin nykyään vuonna 1997 perustamani Suomen Lähilukioyhdistys ry:n puheenjohtajana. Se on maaseudun ja haja-asutusalueiden pienten alle 150 opiskelijan lukioiden yhdistys ja käsittää 180 jäsenlukiota – puolet Suomen lukioista – kirjaimellisesti Hangosta Utsjoelle.

Äsken kuuntelin Jaakko Löyttyniemen esitystä matemaattisten aineiden opettajapulasta 60-luvulla, ja pulahan oli todella hirvittävä. Valmistuin fyysikoksi Helsingin yliopistosta vuonna 1964 ja toimin ensin teollisuusfyysikkona tuonti- ja vientifirmoissa. Sitten kuulin vuonna 1968, kuinka paljon lukion vanhempi lehtori vetää palkkaa, puhumattakaan kolmen kuukauden kesälomista. Ei ollut kahta miettimistä siirtyä pedagogin uralle ja niin kuin Jaakko Löyttyniemi kertoo, silloin oli helppo päästä. Hausjärveltä, Porista, Merikarvialta ja Eurajoelta luvattiin, että jos haet meille, valitsemme sinut. Näistä poimin Eurajoen lukion, missä rehtorina toiminut rovasti Oskar Antola lupasi yhtä päivää lyhyemmän työviikon kuin muilla opettajilla ja lisäksi jokaisesta fysiikan ja kemian tunnista puolen tunnin palkkaa lisää ja kun minulla pääasiassa oli fysiikkaa ja kemiaa niin se oli aika ruhtinaallista eloa seuraavat 17 vuotta. Antola kuoli ja toinenkin ja vielä kolmannenkin rehtorin aikana palvelin, mutta alun perin Antolan kanssa tehty suullinen sopimus päti kaikkien kolmen aikana. Ihan hienoa.

Näin ajauduin siis matemaattisten aineiden opettajien piiriin ja kävin MAOL ry:n kesäpäivillä, syyspäivillä, talvipäivillä, kevätpäivillä, mitä niitä olikaan. Kiinnitin huomiota, siellä oli eräs henkilö, arvokas mirri kaulassa niin kuin meilläkin erällä esiintyjillä tänä iltana. Väsäsin näitä viime torstaina, ostin Eurokankaasta samettia ja näin voimme täällä esiintyä esikuvamme tyyliin. Selvisi sekin, miksi Aksun rusetti on aina vinossa. Tämän nimihän on solmuke, eli siinä on solmu takana ja se solmu on pakosti aina niin, että siinä on 45 asteen kulma ja kun kiristää kuminauhan niin mirri on pakosti vinossa jompaankumpaan suuntaan. Tämä oli hieno oivallus eilen kun laitoin kuminauhoja, tästä syystä se on vinossa eikä mistään muusta syystä.

Olin siis Eurajoen lukiossa ja tilasin sinne heti Saarnion tikkataulun. Se oli siihen aikaan vielä mekaaninen eli taulu lähti putoamaan mekaanisista syistä eikä sähköisistä, mutta myöhemmin saimme sähköisen paremman mallin. Saarniolla oli myyntilistallaan myös ilmatyynyrata. Tilasin sen, se on hyvin monipuolinen, näette kohta kuvan tästä ilmatyynyradasta. Siinä on kantillaan oleva neliöputki, jossa on pieniä reikiä yläpinnassa hirmuisen paljon, niistä tulee ilmaa joka on pölynimurilla puhallettu sisälle. Toinen pää putkesta on suljettu. Päälle asetetaan tuollaiset 90 asteen kulmassa olevat liukujat siihen ilmapatjan päälle. Se oli hyvin helppo käyttää. Ja paljon hienoja kokeita. Rata oli kuitenkin vain 1,5 metriä pitkä, ja kun tiesin terästä myytävän kuuden metrin kangissa niin pyysin Aarre Saarniolta kolmen metrin mittaisen. Niinpä hän teki sen ja se saatiin Eurajoelle, mutta saatesanoin: “Tämä jää ainoaksi, sillä mie en mahu niitä keittiössä pakkaamaan.” Eli jos haluatte nähdä Saarnion kolmen metrin mittaisen ilmatyynyradan, niin se on Eurajoen lukiossa.

Aksulla oli patentti tikkatauluun ja onnistuin minäkin saamaan patentin erälle opetusvälineelle vuonna 1978. Menin Lietoon Aarre Saarnion luokse ja kysyin, voisiko hän ruveta niitä ihan omana tuotantonaan valmistamaan. Olin silloin kauhean nuori enkä ymmärtänyt vielä ihmiselämästä mitään, saati vanhenemisesta. Saarnio oli jo 72-vuotias ja sanoi: “Mie olen jo vanha mies, rupia sie vaan ite niitä värkkäämään.” Siitä sitten rupesinkin. Yrityselämätausta auttoi hankkimaan edustajat Ruotsista, Norjasta, Tanskasta, Länsi-Saksasta ja Itävallasta. Esitteet olivat neljällä kielellä. Kotimaahan myin näitä Helmipöytiäni yli 200 oppilaitokseen. Tällä surkealla vain muutaman opetusvälineen valikoimallani hävisin raskaasti Aarre Saarnion myynnissä olleelle käsittämättömälle 110

opetusvälineen tarjonnalle. Että tällainen liittymäkohta meillä on.

Minulla on otsikossa lupaus kertoa Aarre Saarniosta keksijänä ja kulttuuripersonana. Tässä ei nyt kovin paljoa sitä kulttuuripuolta tule, Aarre Saarniohan oli musiikkimies, hänen oli alunperin pitänyt alkaa harrastaa musiikkia ihan tosissaan, elämäntyönäkin ehkä, mutta sormet eivät kuulemma menneet ihan siihen tahtiin kuin olisi pitänyt. Hänellä kyllä oli kotona tiettävästi kaksikin soitinta, taffelipiano ja flyygeli.

Aarre Saarnio oli Turun yliopiston rehtori ja kansleri Tauno Nurmelan hyvä tuttu, lähinnä kuoroajoilta Ylioppilaskunnan Laulajissa, YL:ssä. Heillä oli kirjeenvaihtoa keskenään. Olen vuonna 2006 hankkinut heidän kirjeenvaihtoaan, viittaan runokirjan sivuihin 37, 39 ja 75.

Vuoden 2005 syksyllä havauduin siihen, että idolini Aarre Saarnion satavuotissyntymäpäivä lähestyy, tammikuun 12. päivä 2006, ja kovasti rupesin katsomaan että joku opettajanvalmistuslaitos varmaan järjestää Saarnion 100-vuotisjuhlan.

Kun mitään ei kuulunut, järjestin sen itse Turun Yliopistolla. Siellä oli täysi sali ja myöskin Helsingin yliopiston väkeä ja he vaativat että pitää tulla myös sinne. Niin oli sitten kesäkuussa 2006 uusinta Helsingin yliopistolla.

**Saarnion satavuotissyntymäpäivä Turussa 12.1.2006.
Susanna Arvela esittelee Aarre Saarnion aaltoliikelaitetta.**

Aarre Saarnio -Powerpoint-esityksen selostusta

Tässä hieman opetusvälineistä... Tuossa on mainittu satavuotisjuhla ja tuossa Aarre Saarniosta, hän tuli ylioppilaaksi vuonna 1925. Hän oli alkuun Ikaalisten yhteiskoulussa 13 vuotta ja kuten äsken kuultiin, Forssan yhteislyseossa vuoteen 1969. Tässä on nuori perhe Ikaalisten ajalta, Heikki Saarnio ystävällisesti lähetti minulle muutaman valokuvan. Tässä kuvassa on kyllä lapsia ylimäärin, varmaan osa on Saarnion. Ja tässä on satavuotisjuhlasta, kaikki kolme lasta, Katriina Lehtinen, Heikki Saarnio ja Leena Multamäki.

Sitten olen koonnut tätä Aarre Saarnion opetusvälinelistaa, sehän on aivan huima, 110 välinettä, jotka hän oli tehnyt omaan opetustyöhönsä, tarkasti miettien jokaisen tilanteen. Tämä varmaan oli yksi osasy siihen että hänen opetustuloksensa olivat niin upeita. Tiedän että jos fysiikanopettaja itse rakentaa esineet, niin silloin on pakko perehtyä paljon perusteellisemmin asioihin. Parhaiten oppii kun itse opettaa, se tietysti pätee opettajiinkin. Mutta kun itse tekee sen laitteen, joutuu ilmiöihin aika monelta kantilta syvällisemmin perehtymään.

Mekaniikkaan, fysiikkaan, kaikkeen Saarniolla on 96 laitetta. Tässä heti ensimmäisenä laite voimien riippumattoman vaikutuksen lain esittämiseksi. Minulla on se mukana. Sitten ilmatyynyraita, reaktiolaki, kimmoinen liike... Tuossa on kuvattuna laite voimien riippumattomuuden osoittamiseksi, tikkataulu. Ja siinä tosiaan tuo oikealla puolella näkyvä mekaaninen taulun putoaminen ensin ja sitten mentiin sähköiseen. Kysyin Aarre Saarniolta aikoinaan, miten hän oli tullut tikkataulunsa keksineeksi. Hän sanoi että oli kiinnittänyt oven kahvaan kuminauhan jonka päässä oli pingispallo ja oli päästänyt sen irti ja huomasi, että se ei osunutkaan siihen ovenriipaan vaan hieman alemmaksi ja sitten hänelle tuli idea että jospa siitä ovenkahvasta lähtisi samalla hetkellä putoamaan maalitaulu, niin ne putoaisivat samaan aikaan yhtä paljon ja tikka osuisi maalitauluun.

Tässä on se ilmatyynyraita. Siinä näkyy niitä liukujia vasemmalla ja onpa vielä laskutikun demonstraatiomallikin seinällä. Vuoden 2005 syksyllä sain Susanna Arvelan tekemään gradun Turun Yliopistoon näistä opetusvälineistä. Ajelimme pitkin maakuntaa ja otimme valokuvia laitteista. Tein

etukäteen tällaiset tekstit jotka laitettiin siihen valokuvan eteen. Tässä on laite joka osoittaa että painopiste on riippumaton kappaleen sisäisistä voimista. Tässä on Vermeil-mitali, jonka Aarre Saarnio sai Ranskan opetusministeriöltä vuonna 1957. Ja lista jatkuu ja jatkuu...

Vinon heittoliikkeen malli on aika näppärä ja sillä voidaan tätä Saarnion nuoltakin selittää. Kun eilen tarkemmin katsoin laitteen selitystä myyntiluettelosta, niin tässä on vielä sellainen juju, että siinä on ura näkymättömissä sormien välissä ja uran sisällä kierrejousi. Ja kierrejousen sisällä – noin viiden tai kuuden kierteen välein – on säännöllisesti ripustettuina nämä riippuvat painot. Kun jouta venyttää, saa pidemmän heittoradan. Niinkuin näette, siinä on parhaillaan 30 asteen kulma. Ja sitten on 60 astetta varten jyrkempi vaihtoehto. Ja laitteet jatkuvat...

Painerasiamanometri... Olen näistä ottanut vain kaksi ensimmäistä riviä sieltä pitkästä selostuksesta, välineluettelosta. Tässä on lentokoneen siiven malli ja manometri, aika näppärä. Oikeassa reunassa on U-putki ja sinne vettä, niin saadaan paine-ero selville. Sitten aaltoliikeoppi, joka on ollut oma mielialueeni fysiikan opetuksessa. Tämä on satavuotispäivästä Turun Yliopistolla. Siinä Susanna Arvela esittelee aaltoliikelaitetta, joka on vielä seuraavassakin kuvassa. Eli yksinkertainen spiraali jota pyörittämällä saadaan poikittainen ja pitkittäinen aaltoliike esitetyksi. Aika fiksu laite.

Polarisaation esittämiseksi Saarniolla oli tämä todella järkevä ja yksinkertainen laite. Valo tulee teistä nähden oikealta siihen peiliin ja tulee alas ja kun se siitä alemmasta heijastuu niin se on polarisoitu. Sitten sitä voidaan analysoida tällä vasemmalla puolella olevalla analysaattorilla. Sähkö- ja magnetismioppi. Siinä on laite Oerstedtin kokeeseen. Johdetaan voimakas sähkövirta niin tuo magneettineula kääntyy. Aika hauska on seuraavalla dialla. Nykyään ei enää elektroniputkia nähdä mutta Saarniolla oli malli siihen miten elektroniputki toimii eli siinä on katodi vasemmalla ja anodi oikealla ja narussa pieniä helmiä, jotka kuvaavat elektroneja, niiden kulkua voidaan hilalla säädellä. Sitten väline ydinreaktioiden havainnollistamiseen. Siinä helium 4 törmää typpi 14:ään ja sinkauttaa keskellä olevan punaisen protonin pois ja näin saadaan jäljelle happi 17 ja protoni jatkaa matkaansa. Tässä vielä Susanna esittelee sitä tarkemmin.

Sumukammio oli todella hieno laite ja täysin toimiva myös. Siinä mukana tuli ylemmässä kuvassa näkyvä pieni silkkiliina, jolla saatiin varaukset pois haittaamasta koetta. Alipaine saatiin alunperin kumipallolla, mutta sen tilalle tuli myöhemmin polkupyörän pumppu, missä männän tiiviste oli nurinpäin eli kun sitä veti, sai aikaan alipainetta. Sitten taivaanpallo. Saarnio käytti halpoja mutta yksinkertaisuudessaan nerokkaita laitteita. Tässäkin keskellä oleva maapallo on tarkasti ja hienosti maalattu, monivärinen. Se on itse asiassa kynänterotin. Aarre oli varmaan saanut kynänterottimia halvalla ja niistä sitten loihti tällaisen taivaanpallon.

Sumukammio

Sitten on toinen myyntikirje, nämähän oli vuodelta 1969, vuodelta 1974, 15 uutta laitetta. Ja sieltä mielestäni uskomattomin, mutta hän oli tehnyt siis myös Van De Graaffin kiihdyttimen ihan itse, eikä vain itselleen vaan myyntiin. Se oli varmasti hyvin toimiva. Tässä on Elisenvaaran yhteiskoulussa 30 palvelleiden Harry ja Helena Höijärven ikioma Van De Graaff -generaattori, olivat saaneet Aarre Saarniolta omaksi tällaisen. Tässä oli näitä laitteita. Niissä on tosi hienoja yksityiskohtia.

Minulla on mukana Aarre Saarnion tikkataulu. Jouduin hankkimaan siihen uuden kuminlangan, koska vanha oli kulahtanut. Saarniolla on nerokas tapa yhdistää joustava kumilanka joustamattomaan naruun. Kumilanka tuli vasemmalta ja kulki tiukan solmun jälkeen sentin verran narun rinnalla. Solmun pitävyyden Saarnio varmisti vetämällä narusta tuon yksinkertaisen vetosolmun muhвина toimineen ahtaan muoviputken sisään. Hieno yksityiskohta! Tässä olivat laitteet ja niiden esittelyt.

Meillä kävi viime elokuussa Marja-Leena Mikkola kylässä Hattulassa. Hän on tehnyt Käpy selän alla -elokuvan käsikirjoituksen ja sanoittanut monia lauluja mitä Kaj Chydenius on säveltänyt. Marja-Leena näki Saarnion runot ja sanoi: "Nämähän pitää säveltää." Se oli aika hieno kuulla. Hän poimi sieltä muutaman, jotka erityisesti ansaitsisivat tulla sävelletyiksi. Kalevi Aho oli aikaisemmin, niin kuin tuossa runokirjassa mainitaan, tarjoutunut Aarre Saarniolle säveltämään jonkun hänen runonsa

mutta Saarnio oli ajatellut että ne olivat vain tilannerunoja, että ei niitä mitään sävelletä. Mutta kohta meillä on mahdollisuus kuulla ensiesityksiä tässä tilassa. Ja olen varma, että niitä tulee vielä lisää.

Vuosien mittaan olen yrittänyt saada jotakuta kirjoittamaan Aarre Saarnion elämäkerran. Olen tavannut monia hänen entisiä oppilaitaan, mutta vielä ei elämäkertakirjuria ole löytynyt. Toivotaan että tämän uuden runokirjan kautta joku innostuisi kirjoittamaan. Voisin itse vaikka tuottaa sinne osan näistä opetusvälineistä tai jostakin, jos se auttaisi asiaa. Olisi hienoa saada tämän poikkeuksellisen monipuolisen henkilön elämänvaiheet talletettua. Saarnion lapsiltakin saisi vielä tietoa.

Mutta nyt meillä on täällä Erkki Liikanen tuolla takana. Mitäs me saamme kuulla tänään? Erkki Liikanen: "Kaksi laulua Aarre Saarnion runoihin 'Lehti' ja 'Keväthangella'. Täällä takana on minun pianoni, sain Hannu Mäkelän säestämään. Hän kirjoitti Sibelius-ohjelmalla nämä melodiat ja harmoniat kotonaan, ja jos ne muistuttavat Sibeliuksen sävellyksiä niin se on sen koneen vika. Niin, tulkaapa tänne näin, niin kuunnellaan!"

Muusikko **Erkki Liikanen**: Aarre Saarnion runojen säveltämistyöstä

No niin, arvoisa yleisö, kävi sillä tavalla hauska, että olin Tammelassa K-kaupassa ja kuinka ollakaan, kansliapäällikkö Erkki Virtanen sattui tulemaan Postiin, otti ison paketin Postista ja alkoi avaamaan sitä hiljaksen ja tuli sitten mun luokse. Mä olin kahvipöydässä ja hän sanoi, että hänellä on kirja jonka Jukka O. Mattila on kirjoittanut Aarre Saarnion runoista.

Mä kysyin että olisko ne semmoisia että voisi kokeilla jotain sävellystä. Erkki Virtanen sanoi että joo, mutta Mattilan mukaan ne ei saa olla ralleja. No, mä sanoin että eipä toki. Mutta mä valitsin sieltä kaksi laulua jotka ovat ei-rallinomaisia. Siellä nimitäin – kuten näitte tekstistä – on hänellä valtavasti huumoria runoissaan.

Kun tutustutte sitten myöhemmin tähän kirjaan, niin huomaatte kyllä että sieltä saa rallejakin kun aika tulee kypsäksi. Ja tosiaankin Jukka O. Mattila teki meille rusetit, että olisimme trio mutta mihin Jukka meni nyt? Siellä Jukka, tule tänne niin näytämme miltä trio näyttää. Tule tähän keskelle. Näin. Nyt saa sitten aplodeerata ruseteille. Kiva tutustua tällaiseenkin herraan kuin Jukka O. Mattila. Ehkä me palaamme myöhemmin näille sijoille.

Tein laulun siihen "Keväthangella" ensin ja Jukka kuunteli kun mä soittelin pianoa puhelimen kautta ja sanoi että kyllä toinenkin pitäisi saada aikaiseksi. Että yksi on liian vähän, no alright, aloitan sitten tällä toisella, "Lehdellä".

Laulu: "Lehti"

Kaikkea sitä elämässä tapaa kun tällaisia kulttuuripersoonia jotka vanhalle miehelle antavat vähän kipinää ratoksi. Arvatkaa paljonko näiden kanssa menee aikaa kun näitä yrittää tehdä. Joka kerta pitää kahdesti harkita, kun Kalevi Aho jätti säveltämättä sen takia että oliko niin että hän oli niin kvanttifysinen säveltäjä. "Ei, kyllä mun ymmärtääkseni, mitä olen kuullun niin Aksu ajatteli että hänen runonsa eivät ole niin korkeatasoisia." Juu, tätä tarkoitin juuri, että sen takia kun nämä sanat kuulin, niin ajattelin että kansantaiteilijana uskallan tehdä vähän erilaisempaa musiikkia kuin Kalevi Aho. No niin, sitten "Keväthangella".

Laulu: "Keväthangella"

Erkki Liikanen ja Aarre Saarnion runon 'Lehti' ensiesitys. Säestäjänä Hannu Mäkelä.

Tilaisuus pidettiin Forssan kaupungintalon Valtuustosalissa. Puhujana Erkki Virtanen.

Jukka O. Mattila: ”Kiitos. Kiitoksia Hannu. Kerro nyt, olet katsonut muitakin näitä lauluja, miksi päädyit juuri näihin?” Erkki Liikanen: ”No, ajattelin että rupean lyhyemmästä päästä runoa tekemään, että erottuu niistä selkeimmistä runorytmeistä. Että on mulle ehkä vapaampi käsi tehdä näitä. Ensi alkuun opin tuntemaan tätä maailmaa, Aksun maailmaa. Että katsotaan nyt sitten kun tulee hiljaisten miesten härkäviikot tuossa tammikuussa niin jos sitten uudestaan syventyisi näihin. Nämä kiehto valtavasti”. Mattila: ”Koska on siilin ja punkin vuoro?” Liikanen: ”No katsotaan nyt, katsotaan. Punkkia tulee radion täydeltä mutta ei näitä punkkeja. Kyllä se mukavaa puuhaa on, yrittää saada aivoituksia toisen runoilijan maailmasta ja kyllä huomaa että älykkään miehen runoja tässä kirjassa on paljon. Todella harkittuja runoja”.

Mattila: ”Nämä kaksi olivat aivan erilaisia eikä lähelläkään rallia.” Liikanen: ”No ei lähelläkään. Mutta on siellä hauskaa, katselin tuonne kankaalle myöskin, mikä runo siellä on niin heti tuli mieleen että tuosta saa hauskan. Joo, en itse ole ollu Aksun oppilas, kuulin jo silloin kun tulin 1965 Forssaan, koskas hän jäikään eläkkeelle? 1969, joo että mun veljeni poika ja oma poika oli sitten lyseossa myöhemmin. Mutta täällä on ainakin kolme kaveria, Timo, Hannu ja Kari, jotka on ollut Aksun oppilaita. ’Hessu.’ Niin tietysti, Hessu. Mä katsoin että onko se Jorma Hynninen siellä nurkan takana, niin saman tyylinen näin varjosta katsottuna. Ja paljon paljon muita.

Runokirjoja myynnissä

Erkistä tiedän sen että hän oli kuuden L:n ylioppilas, mikä vuosi se oikein oli Erkki? ’1969.’ Joo. Ja sitten olikos Kalevi Ahokin kuuden ällän ylioppilas? Onko Kalevi täällä? Terve Kalevi! Ekan kerran elämässäni saan puristaa kättäsi. ’Matematiikasta tuli L.’ No niin, avot, sähän vuoden sitä yliopistossa luit ja sitten siirryit musiikkiin, eikö näin ollut? ’Yhtä aikaa molempia.’ Yhtäaikaa, juujuu. Sähän säveltelit jo koulussa. ’Kyllä.’ Oletko yhtään harjoitelmia tehnyt? ’En ole.’ Älä teekään, anna mä teen. Ei kun tee vain, ole hyvä”.

Jukka O. Mattila: ”Tämä musiikkiesitys on ollut kahden onnellisen sattuman takana. Marja-Leena Mikkola oli tulossa meille uimaretkelle Hattulaan viime elokuussa. Hän lähti Helsingistä ja soitti Keravalta: ’Juna on aivan täynnä. En jaksa enää. Palaan takaisin Helsinkiin.’ Mulla oli silloin hieman mielessä tämä mitä Kalevi Aho on kirjoittanut niistä sävellysasioista ja sanoin että minä tulen hakemaan. Ajoin autolla Hattulasta Keravalle ja toin Marja-Leenan. Hän tutustui näihin lauluihin ja totesi

että nämähän ovat sävellettäviä juttuja.

Se oli ensimmäinen sattuma ja toinen sattuma oli sitten kun Erkki Virtanen sai sen viiden kirjan paketin postista ja pysähtyi ensimmäiseen baariin ja kuinka hän siellä tapasi juuri sinut. Tämmöinen uskomaton sattuma. Että ehkä ilman näitä emme olisi tässä. Mutta meillä on vielä yksi demonstraatio ja sitä varten pyytäisin teitä vielä siirtymään salin puolelle. Ja sen jälkeen meillä on kello 18 kahvit. Erkki Virtanen kysyi tuossa pari viikkoa sitten että ovatko ne pullakahvit. Vastasin että kyllä ne varmaan on jos kirjoitat kolumniisi että kaupunki tarjoaa pullakahvit”.

18.00 – 18.30 Forssan kaupungin tarjoama kahvitus

18.30 Kanta-Hämeen Lausujat ry:n **Esa Erkamo**: Aarre Saarnion runo ”Atomi”

ATOMI

Tein mallin heliumatomista.
Tehän tiedätte, miten se kuvataan:
Ydin koostuu raskaista hiukkasista,
elektronit kiidossa radoillaan.

Mä neljä palloa sauvan sankaan
kuin marjatertuksi lovitin
ja kaksi helmeä teräslankaan
siis elektroneiksi sovitin.

Voi kunpa mallista nähdä vois sen
miten joukot planeettaparvien
kuin orhit ohjissa aurinkoisten
ui merta aution tyhjyyden!

Pien poikaressuni pörrötukka
kovin tarkkana seuras vierelläin.
- Hei isä syntykö siitä kukka?
- Ei, atomimallia laitan näin.

- Hei isä pistetään tuohon malliin
mun kaunis lasinen sydänkin.
Pien kämmen tarjosi aarteen kalliin
kuin punaliekiksi protonin.

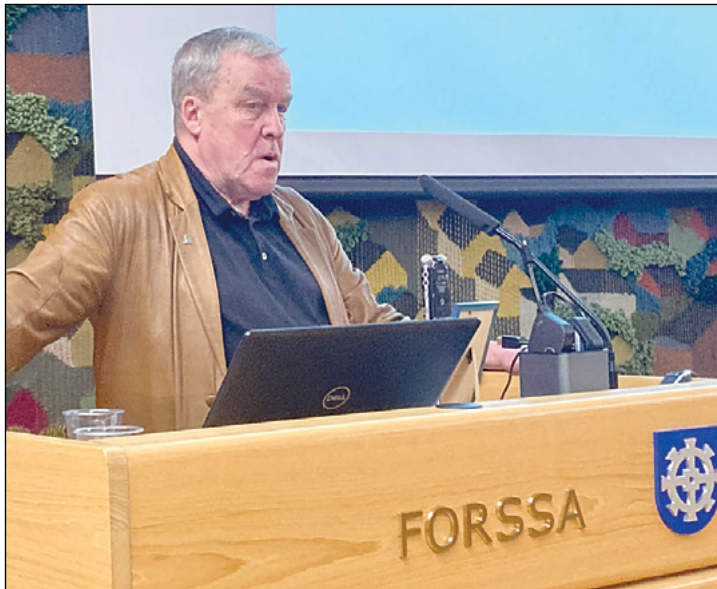
- Ei poikani, atomimallit muuttuu
mitä syvemmin ainetta tutkitaan.
Mut myöhemmin tulet huomaamaan,
sydän kaikista puuttuu.

Erkki Virtanen, kansliapäällikkö, kauppa- ja teollisuusministeriö KTM 1998–2008
työ- ja elinkeinoministeriö TEM 2008–2015: Numerot, Aksu ja minä

Hyvä muisteluväki, teidät käskettiin kertomaan kuka olet ja milloin syntynyt ja niin päin pois: Erkki Virtanen, vuonna 1950, viimeinen suuri ikäluokka, niitä pääministerin moittimia boomereita. Mutta en ole hiljaa vaikka hän määräsikin. Kävin tätä koulua vuodesta 1961 vuoteen 1969, lukiossa 1966–69 jolloin Aksu oli meidän opettaja ja myös luokanvalvojamme. En aio tuota runokirjassa olevaa tarinaa teille alkaa kertoa. Jukka pyysi kirjoittamaan vähän siitä, miten Aksu on vaikuttanut elämäni, siinä

on paljon omaa elämääni mutta kyllä siellä takana leijuu Aarre Saarnion henki ja oppi koko ajan, se on pitkä tarina. Uskallan sanoa, että hänen opeillaan ja myöskin Niirasen Veikon, joka opetti yhteiskuntaoppia ja kansantaloustiedettä, niiden kahden herran opeilla olen kulkenut maailman läpi ja nähnyt kaikenlaista ja saanut ehkä jotain aikaankin, en tiedä.

Muistan että kun koulua käytiin siellä keskikoulussa, paras tunti oli tietysti välitunti, toiseksi paras oli liikuntatunti ja mulle oli suomen kielen tunti kolmanneksi paras ja matematiikka oli siinä sivussa. Se meni niin kuin vasemmalla kädellä, ei siitä tarvinnut välittää. Kun lukio alkoi, luokkaan käveli herrasmies puku päällä, solmukeruusu vähän vinossa, harmaa tukka takana kiersi kaljua päätä ja hän alkoi opettaa. Muistan vieläkin että luokkaan syntyi harras tunnelma, ikään kuin hartaushetki suurin piirtein. Kaikki kuuntelivat, mitään puhetta ei kuulunut mistään suunnasta. Hän opetti ja me – uskallan sanoa – myöskin opimme. Hän ei koskaan korottanut ääntään mainittavasti, kaikkihan

Erkki Virtanen

sen tietää, kun hän näki jonkun olevan todella huonosti, hän käytti sanontaa: “Tuo on kuin keitetystä lampaanpäästä.” Oppilas tiesi, että nyt on asiat todella huonosti. Ja useimmiten oppitunnin kuluessa hän pyysi anteeksi oppilailta joita hän oli tällä tavalla moittinut.

Oli herrasmies viimeisen päälle kuten täällä todettiin. Herrasmies olemukseltaan mutta myös herrasmies käytökseltään. Tuo fysiikkapuoli käytiin aika tarkkaan läpi, en sitä sen kummemmin tässä läpi käy enää. Siinä ei tarvinnut kuin nähdä ne välineet ja niiden toiminta, niin kyllä ymmärsi että Maan vetovoima vaikuttaa kaikkiin tavaroihin samalla tavalla. Matematiikassahan hän oli niin hyvä opettaja että innostuimme matematiikasta niin että perustimme matematiikkakerhon.

Me halusimme oppia vielä enemmän matematiikkaa kuin mitä opetettiin ja piti oppia. Sellaista ei koulussa varmaan kovin usein tapahdu että oppilaat perustavat itselleen jostakin aineesta kerhon. Jopa Kalevi Aho kävi vähän aikaa siellä, mutta sitten musiikki vei hyvän matemaatikon. Hyvään musiikkiin, ei siinä sen kummempaa. Aksulla ei näitä muita luonteenpiirteitä juurikaan tullut esille, ei hän meille runoja lausunut. Yhden kerran muistan että hän opetustunnilla vähän viittasi taustaansa. Meidän luokalla oli semmoinen nero, Olle Saarela, meitä vuotta nuorempikin, joka oli todella nero. Ja kun ei muut osanneet, niin Aksu määräsi hänet tekemään yhden erittäin pitkän laskutehtävän liitutaululle. Oikeinhan se tietysti meni, kun Olle oli nero, mutta hän oli ikävä kyllä vasenkätinen. Ja jokainen tietää että kun alat kirjoittamaan vasemmalla kädellä liitutaululle niin teksti alkaa tahriintumaan. Hän aloitti taulun vasemmasta yläkulmasta ja lopetti oikeaan alakulmaan. Aksu sanoi: “Mene pois. Matematiikka on estetiikkaa.” Ja pyyhki pois sen, vaikka ihan oikein oli laskettu. Hän katsoi että se ei ollut hänen silmilleen sopivaa. Tässä näitä hänen tällaisia asioita, joita tulee mieleen.

Aksu avasi ainakin minulle matematiikan maailman, kiehtovan, jännittävän, salaperäisen maailman, jota elän vieläkin omalla tavallani. Se on ollut kyllä elämys sinänsä. Ei sitä voi muuta kuin kiittää, että sattui tällainen opettaja siihen luokkaan. Jukka pyysi minua kirjoittamaan tuon loppujutun siihen runokirjaan. Jostain syystä, en vieläkaan tiedä miksi, tapasin Jukan ensimmäisen kerran täällä, ja hän pyysi minua kommentoimaan juhlassa, että oliko Aksu tasapuolinen opettaja. No, siihen maailmanaikaan siinä iässä mitään mietittyä tasapuolisuutta, ei ainakaan sukupuolten suhteen eikä minkään muunkaan, mutta uskallan kirjoittaa, että Aksu oli tasapuolinen opettaja. Palaan tähän kohtaan.

Ja hän oli hyvä opettaja. Meitä oli 8A-luokalla 34 oppilasta ja 15 laudaturia tuli matematiikasta eli melkein puolet oppilaista kirjoittivat laudaturin matematiikasta, uskomatonta. Se on omanlaisensa saavutus. Ja mitä tasapuolisuuteen tulee, meillä oli tyttöjä vain viisi sillä luokalla, mutta heistäkin kaksi kirjoitti pitkän matikan laudaturin. Ja kun lopetan, pyydän että nämä kaksi – joihin olen pitänyt jonkinlaista yhteyttä, he ovat täällä paikalla – tulevat todistamaan omasta puolestaan, että oliko

Aksu tasapuolinen opettaja tyttöjen ja poikien akselilla. Eli Miikkulaisen Anita ja Vaahteran Leena ovat täällä jossakin. Kun minä lähden niin he todistavat tästä tasapuolisuudesta ennen kun Pentti tulee puhumaan.

Kuten sanottu, luokassa oli harras tunnelma, eikä se koskenut vain matematiikkaa, minusta tuntuu että se harras tunnelma koski koko luokkaa. Kaikissa aineissa oli semmoinen oma fiiliksensä. Sen ohella että sieltä tuli 15 laudaturin kirjoittaneita, niin 34 oppilaasta kolme sai täydet kuusi ällää. Se oli maaseutukoululle ennenkuulumaton asia, että melkein joka kymmenes oppilas kirjoitti kuusi ällää. Väitän että se oli sitä Aksun henkeä, ei se mitään meidän viisautta ollut vaan hän vain loi sellaisen fiiliksen että siinä vaan oppi väkisininkin matematiikkaa ja kaikkea muutakin.

Aksu jäi eläkkeelle samana keväänä kun me lähdimme ylioppilaina kuka mihinkin suuntaan. Hän piti meille jonkinlaisen läksiäispuheen, muistan siitä suurin piirtein sen, että hän sanoi: "Te olette paras luokka mitä olen koskaan opettanut." Kyllä me se uskottiin, me oltiin paras luokka omastakin mielestämme. Hän myöskin kirjoitti noihin aikoihin runon, aion sen lukea teille, en lausua, koska en osaa lausua. Ohjelmassa puhutaan että se on sonetti oppilaille, se on jäähyväiset oppilaille. Se julkaistiin tuossa vuoden 1969 vuosikertomuksessa. Otin Aksun opit niin tosissani että tein siitä kehystetyn version työpöydälleni. Tämä on kulkenut työurani aikana työpöydällä ja on vieläkin pöydällä kun kirjoittelen kaikenlaisia. Tämä myöskin mielestäni kuvaa Aksua, että tässä runossa hän loistavasti yhdistää matematiikkamaailmansa ja toisen maailmansa. Huomasin kun tänne tulini, että aika monella oli tämä sama runo kädessään, mutta minä nyt käytän tämmöistä ensimmäisen yön oikeutta. Ja runon nimi on tosiaan Jäähyväiset oppilaille. Enkä ole ammattilausuja.

Erkki Virtanen: Aarre Saarnion runo "Jäähyväiset (sonetti) oppilaille"

SONETTI OPPILAILENI

Niin monet vuodet x:ää sekä y:tä
mä olen kirjoittanut taululenne
ja aavistellut, että sydämenne
on tuntenut kuin hallan
hyistä hyytä.

Voi noita kaavain piitä, roota, myytä!
Ken keksikään tuon kaiken kahleeksenne.
– Elämme hetken vain ja tiedä emme
elomme tarkoitusta – suuntaa – syytä.

Mut kun on funktioita täynnä taulu
ja käsi uupunut on työnsä vaivass',
sanoa tahtoisin näin aivan muuta:

"Ihailkaa nuoruutenne kultakuuta
ja katsokaa kuin korkea on taivas!
Oi kuinka kaunis lehtokertun laulu!"

Kiitoksia. Ja sitten Anitta ja Leena todistamaan tasa-arvoa.

Anitta Miikkulainen ja Leena Mattila: Aarre Saarnion tasa-arvoisuudesta

Olen Leena Mattila, syntynyt vuonna 1951. Olin luokan toiseksi nuorin, vain Nylundin Markku oli nuorempi. Alku meillä oli hieman tyrmäävä, ensimmäisellä tunnilla meitä oli vain viisi, mutta saimme kuulla, että "mitäs tytöt täällä tekee, ei teistä tulee lääkäreitä eikä insinöörejä". Yhdestä on kyllä lääkäri tullut. Olimme tietysti aika kauhuissamme, että mitä nyt, mutta Anitan isä sanoi meille, että

Anitta Miikkulainen ja Leena Mattila

“ottakaa nyt ihan rauhallisesti ja katsotaan vähän aikaa”. Sen jälkeen kyllä kaikki on sujunut todella hyvin, ja tuo runo jonka Erkki luki, oli meidän ilmoitustaululla. Hän kirjoitti sen sairaalasta sairaslomallaan ja kun palasi sairaslomaltaan niin hän antoi sen runon Anitalle. Se on tässä, aivan alkuperäinen ja käsin kirjoitettu. No tietysti tulee mieleen sellaisia kasvatusjuttuja, että ensimmäiseksi saimme kuulla, että olisi suotavaa että pitkän matematiikan opiskelijat olisivat myös kuvaamataidossa. No, olisin itse sinne ilman suosituksiakin mennyt.

Meillä oli aivan mielettömän hyvä opettaja, Olavi Vaarula, kuvaamataidossa. Toinen suositus, jonka hän antoi lähinnä pojille, oli

että Ylioppilaskunnan Laulajista hänellä alkoi opiskeluelämä. En kyllä tiedä oliko kukaan luokan pojista siellä. Ei tainnut olla laulajia ryhmässä. Mutta kuitenkin, oli tosi monipuolista. Niin, tapasin Aarren Saarnion kun olin valmistunut matematiikan opettajaksi. Matemaattisten Aineiden Opettajien Liitto MAOL ry:n päivillä – olikohan Jukka O. Mattila silloin jo puheenjohtaja – Aarre Saarnio oli esittelemässä laitteitaan ja esitteli minullekin. Muistan että se olisi ollut pieni laite missä oli kaksi magneettia päällekkäin ja se magneettivoima nosti toista ja hän olisi voittanut sillä jonkin kilpailun.

Voi olla että muistan väärän laitteen, että hän puhuikin tikkataulusta. Me olemme tikkataulun nähneet koulussa, vähän erilainen taulu siinä on. Kyllä Saarnio oli mielestäni nimenomaan fysiikan opettaja, kun niin hyvä rakentamisen tapa ja huimia demonstraatioita en ole pystynyt omille oppilaileni esittämään, se on harmi.

Minä olen Anitta Miikkulainen, syntynyt vuonna 1950 ja yhtä aikaa olimme eli kaikki mitä Erkki sanoo, pätee, koska olimme samalla luokalla.

Nyt te kuulitte viidestä työstä sen, joka ymmärtää matematiikasta jotakin. Ja sitten tulen minä, joka en ymmärrä siitä hölkäsen pöläystä. Kun Aksu kirjoitti tuon runon minkä Erkki luki, niin sen loppu jäi minulle elämänohjeeksi:

Ihailkaa nuoruutenne kultakuuta
ja katsokaa kuin korkea on taivas!
Oi kuinka kaunis lehtokertun laulu!

Joka tapauksessa Aksu mielestäni tuki kovasti, ihan yhtä lailla tyttöjä kuin poikia, mutta hän käyttäytyi ehkä hieman herrasmiesmäisesti tyttöjä kohtaan, että hän ei ole koskaan sanonut minulle että “tuo on kuin keitetystä lampaanpäästä”, vaikka mulla varmasti tuli usein kuin keitetystä lampaanpäästä. Hän oli kaikin tavoin toverillinen.

Se, miten selvisin matematiikasta ja fysiikasta ja kemiastakin, joka tapauksessa siihen vaikutti luokan henki. Leena muisteli tuossa aikaisemmin, että koulun jälkeen jäätiin laskemaan laskuja yhdessä ja yritettiin perehtyä asiaan. Ilman Erkkiä minusta ei koskaan olisi tullut ylioppilasta, enkä olisi saanut matematiikasta laudaturia. Viimeisenä syksynä jolloin meillä oli esikokeet – sain niistä kai A-ksen tai I:n – päätin luokan ja Aksun hengessä, että joka päivä lasken viisi laskua ylioppilaskirjoituksiin saakka ja tein sen jouluaatot mukaan lukien ehdottomasti ja sen seurauksena ylioppilaskirjoituksissa Aksu tuli viereeni ja sanoi: “Älä sinä hermoile. Kyllä se hyvin menee.” Ja sehän meni ihan hyvin, eli toisin sanoen minä, täysin pöljä matematiikassa, kirjoitin laudaturin ja pääsin sen myötä myös opiskelemaan matematiikkaa suoraan, ja vaihdoin kiireen vilkkaa yhteiskunta-aineisiin, jotka olivat omaa alaani. Joka tapauksessa, Aksun kirjassa oli tämmöinen lause, että “huolenpidon, rohkaisemisen ja opastamisen henki – se oli kaikista tärkeintä. Se oli mielestäni syy, miksi lukiossa ja matematiikan linjalla oli hyvä olla, vaikkei ymmärtänyt matematiikasta paljonkaan.

Sen verran sanon laulamisesesta, että Aksun hengessä, silloin kun koulu on loppu, niin minä, Nyla, Saara ja Ulla ja varmaan Anttilan Lasse, käveltiin opettajainhuoneeseen ja pyydettiin kaikki naisopettajat seisomaan eteemme ja laulettiin heille "Oi jos oisit kultaseni". Kaikki ne itki.

Pentti Kaunisto, Forssan Vanhan Koulun Killan pitkäaikainen kiltavanhin:

Olen Pentti Kaunisto ja sikäli poikkeava yksilö näistä edellisistä, että omistan edelleen ennätyksen, eikä kukaan sitä tule koskaan rikkomaan. Olen eronnut kolme kertaa lyseosta ja yhtä monta kertaa päättänyt, että ikinä en siihen taloon tule, sen paremmin kun en tule Forssaankaan virkaan. Mutta neljä päivää sen jälkeen, kun sain paperit Turusta, olin virassa Forssassa. Niin se elämä ihmisiä heittelee. Syntymävuoteni on 1934 ja olin Aksun oppilaana 1954–57. Suurin piirtein.

Ystäväiset, miehet, naiset, menneen ajan koululaiset.
On tullut aika kiitoksen johdosta tämän teoksen.
Lehtori Aarre Saarnion, opettajamme mainion,
koko runotuotannon,
juhlapäivä tänään on. Siksi tässä minäkin,
puheenvuoron käytänkin,
kun aarteisto näiden runojen, on ollut hyvin läheinen.

Kun usein muisti vanhuksen, voi tehdä pahan
tepposen,
niin mä pintaan paperin, puheenvuoron kirjoitin.
Näin yritän mä taata sen, että sanoissani etenen,
asiassa pysyen.
Vuosikymmentä seitsemän, on vierinyt vuo elämän,
siitä kun sinivuokkonen-laulu soi suussa teinien.

Ensimmäinen kosketukseni Aarre Saarnion runoihin tapahtui 70 vuotta sitten, kun tulin teinikuntaan sotavuosien jälkeen. Saimme lahjan. Arkin reunassa luki teksti: Forssan yhteislyseon teinikunnalle 1952. Siinä oli sinivuokko, säveltänyt Sinikka Riiho, sanat Aarre Saarnio. 15 vuotta myöhemmin sai Sinikka Riiho viestin: "Sinikka Riiholle, Aarre Saarnio 31.5.1967." Siinä oli Sinivuokko II. Kun lukee runot, huomaa että jotain on tapahtunut jo vuotta ennen jäähyväisiä oppilailleni. Toiveeni pitkäaikainen on tänään käynyt totehen, kun runoaarteet Saarnion kirjan muotoon saatu on.

SINIVUOKKO II

Sininen kukka koivun juurella hohti.
Rukous, kiitos keväistä taivasta kohti.

Sininen kukka, hiukkasen vartta ja juurta.
Kaikki niin vähäistä, pientä
Kaikki niin suurta.

Koulun satavuotisjuhlassa Paavo Liski lausui mahtavassa juhlapuheessaan sanat, jotka mielelläni lausun nyt. "Sain Aksulta kortin, jossa hän lausui: 'Anteeksi, että kiusasin sinua matematiikalla. – Aksu'. Tuo kortti osoitti minulle vääjäämättömästi asian jonka olin jo alkanut ymmärtääkin. Olin aikanaan saanut paitsi matemaatikon, myös keksijän, filosofin, runoilijan sekä hyvän ja viisaan ihmisen opetusta."

Tähän lausumaan on todella helppo yhtyä ja lisätä vielä se, että Aksu oli myöskin taitava pianisti. Aika usein hän säesti virret aamulla, kun olimme yhdessä aamunavauksessa. Koulun satavuotisjuhlan yhteydessä esitimme näytelmän "Elävän pidot", jonka ohjasi ystäväni Paavo Liski. Jostain

syystä hän sijoitti minut Aarre Saarnion saappaisiin, vaikka olen siltä toiselta laidalta matematiikassa kuin nämä muut. Se ja juhlakirjassa ollut runo “Jäähyväiset oppilailleni” sai minut pyytämään Leenatyttäreiltä kaikki runot. Kun luin ne, tajusin, että kädessäni oli ainutlaatuinen aarteisto, joka pitäisi julkaista. Esitin asian killassa, mutta asia ei edennyt. Ymmärsin sen jotenkin, kun olimme pienellä joukolla muutaman vuoden aikana järjestäneet osaltamme satavuotisjuhlat ja hoitaneet Eeva Ojaisen toimittamien julkaisujen painatuksen ja markkinoinnin.

Erkki Virtanen kertoi puheenvuorossaan suhteestaan yhteen runoon: “Tämä runo on aivan kuin kirjoitettu minulle, joka vaihdoin matematiikan kirjoituksissa reaaliin. Tämän syvällisen lempirunoni olen esittänyt monissa yhteyksissä vuosien aikana elämänohjeeksi muille. Viimeksi tänä aamuna Aromaani Leilalle, Leenan lapsuudenystävälle vaikka hänellä onkin kaksi painosta tästä runosta. Sen vuoksi tämä runo joka on minulla samalla tavalla kuin Erkki Virtasellakin, näkyvillä kaiken aikaa ja päässä kaiken aikaa. Mutta siitä huolimatta jotkut kai joskus sanoivat “Repetitio est mater studiorum”. Nyt saatte siis kuulla toiseen kertaan tämän mahtavan runon...

Jos joku, niin tämä on elämänohje nuorille ihmisille, niin kuin se on vielä meillekin. Sitten eteenpäin. Kuten kaikki muutkin runot, tämäkin sisältää suuria elämänviisauksia ihmisen matkan varrelle. Runojen rytmikka ja sanavalinta loppusointuineen on vertaansa vailla. Jos ostatte tuon kirjan, siellä on sellainen runo kuin “Joulu 1956”. Meille vanhemmalle väellä tämä merkitsee sitä, että silloin oli Unkarin kansannousu. Ja Aksu – anteeksi, yleensä kunnioituksesta puhun aina lehtori Saarniosta, mutta nyt lipsahti Aksu. Siinä runossa on aivan täsmälleen Unkari tänään. Lukekaa se sillä mielellä.

Jokainen runo teoksen on esityksen arvoinen. Siksi harras toive oisi, että joku tuoda voisi ohjelmaan päivän keväisen aatokset näiden runojen. Kiitoksia.

Siinä oli lyhyesti, voisin Aarre Saarniosta kertoa yhtä ja toista, kolmattakin. Siis todellinen herrasmies, niin kuin tässä on moneen otteeseen tullut ja todella taitava pianisti ja hyvä pelaamaan tennistä ja mitä kaikkea. Mutta siihen aikaan kun me kävimme koulua, lyseossa opettajat olivat persoonia. Ilman esimerkiksi rehtoria minä en seisoisi tässä. Kolmeen kertaan hän kieltäytyi antamasta minulle erotodistusta. Sanoi vain, että: “Tule Pentti takaisin kun sinulle sopii.” Ja minä tulin aina takaisin. Kiitoksia kun kuuntelitte.

Kalevi Aho:

Olen Kalevi Aho, syntynyt 1949 ja Saarnio oli matematiikanopettaja vuosina 1966–68 lukion aikana. Ensiksi tästä, kun oli puhetta että minun pitäisi säveltää hänen runojaan. Tämä tapahtui vuonna 1973. Silloin minulla oli edessä toisen sinfonian kantaesitys, jonka radio-orkesteri oli esittämässä Helsingissä ja siinä yhteydessä kirjoitin Aksulle ja halusin omistaa tämän sinfonian Aksulle kun hän oli tehnyt minuun niin suuren vaikutuksen näistä koulun opettajista. Semmoisen vaikutuksen joka vaikutti koko elämän sisältöön, niin kuin Erkinkin.

Samalla pyysin häneltä runoja, jotta olisin säveltänyt laulusarjat näihin runoihin, kun en tuntenut runoja kuin muutaman, “Jäähyväiset oppilailleni” ja “Sinivuokon” ja jonkun toisen, mutta en tiennyt, mitä ne muut olivat. Hän vastasi kyllä kohteliaasti, eikä kommentoinut tätä omistustamillään tavalla vastauskirjeessään, mutta sanoi että runot eivät hänen mielestään ole säveltämisen arvoisia. Luulen että yksi syy, miksi hän ei lähettänyt niitä, oli se että niitä ei oltu painettu. Ne olivat irrallisina papereina jossakin ja hän ei varmaan osannut valikoida sieltä sopivaa kokonaisuutta.

Jos olisi ollut kirja, mikä nyt on olemassa, niin hän olisi varmaan lähettänyt sen kirjan minulle, uskon näin. Mutta hän oli tietenkin hiukan sitä

mieltä, että nämä ovat tilapäisrunoja eri yhteyksiin tarkoitettuja, eikä hän siten osannut antaa niille sitä arvoa, mikä niille kuuluisi. Sitten tämä laulusarja jäi tietenkin tekemättä.

Aksu oli opettajana sellainen, että hänessä oli jotain kummallista luontaista auktoriteettia. Ei tarvinnut hänen kuin tulla sisään ja luokka hiljeni välittömästi eikä kukaan hiiskahtanutkaan. Ja kun hän oli älykäs ihminen, niin hän hermostui kun oppilaat tekivät tyhmiä todistuksia taululle ja sanoi vähän ilkeästi joskus, mutta se mikä oli kunnioitettavaa, oli että hänelle tuli huono omatunto ja hän pyysi anteeksi muiden kuullen oppilailta jos oli sanonut pahasti. Kaikki kunnioittivat häntä syvästi tämän ominaisuuden takia.

Hän oli tiukka mutta oikeudenmukainen ja pohjimmiltaan romantikko, mikä käy ilmi näistä runoista. Hänellä oli tällainen vaikutus minuun. Ja toinen opettaja oli Veikko Niiranen, kuten oli Erkki Virtasellakin, millä oli jännittävä filosofinen suhde opiskelemiseen. Niiraselle ei ollut tärkeitä vuosiluvut vaan kaikki muu tausta, joka auttaa ymmärtämään politiikkaa. Sain erittäin hyvät eväät koulusta kun oli tämmöisiä opettajia kuten Aksu ja Niirasan Veikko. Olen siitä hyvin kiitollinen. Kiitos.

Vielä yksi asia. Terveiset veljeltäni Sepolta. Aksu Saarnio, kuten äsken mainitsin, säästi usein aamunavauksessa virsiä ja tapana oli, että silloin tällöin jotkut oppilaat pitivät aamunavauksen. Niin velipoikani piti aamunavauksen ja luki suurin piirtein suoraan Vuorisaarnasta tekstin ja kun hän sitten kohtasi lehtori Saarnion aulassa, niin tämä sanoi: "Kuule Seppo, sinusta taitaakin tulla pappi." Tämä osoittaa sen, että Aarre Saarnio myöskin huomioi oppilaansa muuallakin kuin luokassa. Ihan kuvaava keskustelu mun mielestäni. Hänestä ei tullut pappia mutta tyttärestä tuli.

Simo Rantanen:

Olen Simo Rantanen, syntymävuosi 1948 ja muistaakseni 1966–67 Aarre Saarnion oppilaana. Ainaakin ylioppilaaksi kirjoitin 1967 ja silloin viimeisellä luokalla hän oli matematiikan ja fysiikan opettaja minulla. Täällä on niin paljon ansiokkaasti kuvailtu kaikkia asioita, että en niitä rupea toistamaan. Ehkä noin yleisemmällä tasolla sen ajan koulusta, kun nykyään mielestäni annetaan aika negatiivinen kuva, joka enemmänkin perustuu huhupuheisiin, koska nämä ihmiset jotka negatiivista kuvaa antavat, eivät sitä aikaa ole eläneet.

Nykynuorisolle tulee ehkä semmoinen kuva, että oli kova koulukuri ja ankaria opettajia. Minusta kuri on ihan väärä sana sen ajan koulusta. Siellä oli hyvä työrauha, varsinkin silloin kun lehtori Saarnio oli luokan edessä. Ei siellä ketään kuritettu. Mutta työrauha oli hyvä. Yksi, mitä kukaan ei ole maininnut mutta minä voin sen mainita. Sen ajan opettajista monet olivat sota-ajan traumatisoimisia, että näin jälkeempäin ajatellen sekin pitää ottaa huomioon. Muistan ehkä muutamia opettajia joista se saattoi vähän näkyä ja kuulua vaikei sitä silloin siltä kannalta ajatellut. Mutta kun nykyään kuulen ja luen "kivikautisesta opetuksesta" nuorten puhuvan, niin mua loukkaa aika suuresti se. Ei ainakaan Saarnion opetus ollut kivikautista, päinvastoin, hän oli aikaansa edellä monessa asiassa.

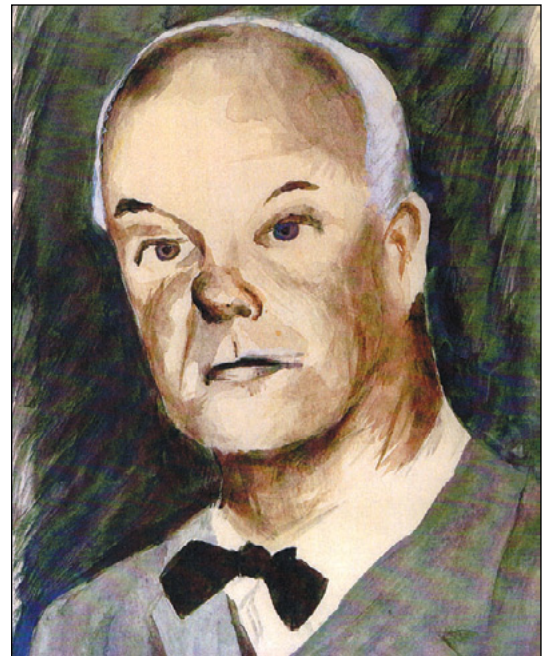
Nykyään puhutaan "ilmiöoppimisesta" uutena asiana, kyllä Saarnio, kuten opetusvälinekokoelmasta kävi ilmi, niin hän oli ilmiöoppimisen mestari, jos kuka. Tämmöinen sanonta joskus jäi mieleen, että: "Ei teidän huoli muistaa kaikkia kaavoja mutta pitää osata päätellä." Se todistaa, että hän oli sisäistänyt matematiikan ja fysiikan syvimmän olemuksen. Olen siis aloittanut teknisellä korkeakoululla opinnot mutta aika nopeasti vaihdoin musiikkialalle ja siellä olen toiminut. Mutta opiskelin matematiikkaa työn ohessa ja tämä kyllä tuli selväksi monesti ja mieleen Saarnion viisaus että ei kaikkia asioita voi muistaa mutta päättelykyky on oleellista.

Yksi, mitä luulin että ei mainita, mutta Jukka O. Mattila mainitsikin jo sen: rusetin. Mulle se tuli

oman työni kautta kun oopperaorkesterissa soitin 47 vuotta ja esiintymisasuun kuului smokki ja musta rusetti. Ajattelin viimeisinä vuosina kun olin kuullut huhun että Saarnio itse solmi rusetin. Tämä on nyt vähän eri tietoa mitä Jukka kertoi että siinä olisi ollut kuminauha. Minäpä ostin kaupasta itsesolmittavan rusetin ja opettelin sen ja ajattelin että nyt osaan sen niin kuin Saarnio. Voisiko joku vahvistaa oliko se itse solmittava vai kuminauharusetti? Onko Heikki paikalla? "Heikki lähti juuri." Heikki olisi voinut tämän kertoa. "Ainakin se oli aina vinossa." Joo.

Mutta tämä rusetti oli yksi asia jonka halusin kertoa. Tässä on tullut ilmi Saarnion monipuolinen lahjakkuus, en ollut kuvaamataitopuolesta kuullutkaan, musiikkipuolen kyllä tiesin. Jossain vaiheessa aloin kotona piirrellä, noin 16-vuotiaana ja tuli tämä vesiväriytyö, pienestä opettajien valokuvasta katsoin mallia. Tämä on kopio. Näitä on tässä muutama kappale jos joku haluaa, jätän tuohon Pentin pöydälle. Voin myös sähköpostissa lähettää jos joku haluaa. En ole kuvaamataidetta muuten kovin paljoa harrastanut, mutta tällainen tuli tehtyä aikanaan vuonna 1965. Kiitoksia.

Jos joku haluaa, niin tältä samalta pöydältä saatte Sini-vuokko- sävellyksen ja takana on kirje Sinikka Riihelle. Tässä on muutama kappale, että jos jotakuta kiinnostaa, niin tervetuloa hakemaan.

**Aarre Saarnio,
Simo Rantasen vesiväriytyö 1965**

Simo Veistola, Forssan yhteislyseon rehtori 2001–

Hyvä yleisö, olen Simo Veistola, vuoden 1964 lapsia Elisenvaaran lukiosta eli nuo Höijärvet olivat mun opettajia. Olen tosiaan Löyttyniemen Jaakon seuraaja Veikko Rantasen (1997–2001) jälkeen ja Jaakko laskeskelikin että kolmen vuoden päästä, jos elämä suo, olen lyseon pitkäikäisin rehtori. On todella suuri ilo ja kunnia olla lyseon rehtorina. Valtavan arvostettu lukio seutukunnallisesti ja valtakunnallisesti. Vanhan koulun kiltta on tehnyt loistavaa työtä koko tämän ajan kun olen ollut lukiossa. Silloin satavuotisjuhlasahan tulini lukion opettajaksi ja kyllä tämä Jukka O. Mattilan järjestämä tilaisuus on aivan loistava.

Lukiosta on valmistunut loistavia ylioppilaita, täällä on paljon heistä paikalla. Uusiakin tulee, ei tämä lyseo ole pilalla, muun muassa Satu Rämön Islanti-romaanisarjasta tulee elokuvasarja Islannista. Meillä on paljon loistavia ylioppilaita

tullut viime vuosina ja tulevina vuosina, että olkaa huoletta, kyllä me siellä lyseolla pärjätään ja pidetään lyseon mainetta yllä. Terveiset myöskin IS-VET:iltä. IS-VET on siis Suomen suurin luonnontieteiden oppivälineiden valmistaja ja toimii lisalmessa. IS-VET:in edustaja pahoitteli ettei pääse paikalle, mutta he arvostavat todella suuresti Aarre Saarnion elämäntyötä ja heillä on oma taulu lisalmessa hänen töistään. Kiitokset.

Jukka O. Mattila:

Kaikkialta Suomesta tulee maineikkaita ihmisiä, tietysti kaikki on suurin piirtein tasan jakautunut, mutta Saarnion satavuotisjuhlassa 2006 kovasti ihmettelin että huippunimiä oli siellä niin paljon, kun kuitenkin melkein sata henkeä oli paikalla.

Koulumaailmassa olen huomannut että yksittäisten ihmisten vaikutus on siellä aika suuri. Aarre Saarnio ja toinenkin opettaja, Veikko Niiranen, joka mainittiin, heidän merkityksensä on todella suuri. Onhan kuitenkin kysymys nuoren ihmisen koko elämänkaaresta. Omat oppilaani alkavat olla jo eläkeiässä ja tuntuu kivalta kun tapaa heitä uudelleen. Meillä on vielä aikaa, kaupunki sulkee ovet vasta kahdeksalta, mutta jos olette sitä mieltä että jokainen on sanottavansa sanonut niin... Onko kaikki kirjoittaneet nimensä tuohon kirjaan.

Pentti Kaunisto: "Älä yllytä ainakaan mua puhumaan, siinä voisi mennä koko ilta." Niin. "Emmeköhän me kaikki kiitä Jukkaa, Jukka on tehnyt valtavan työn tässä, olisi jäänyt muuten tekemättä. Samalla kun kerätään Forssaan lisää vaikuttajia niin lähdetään siitä että tämän tilaisuuden jälkeen tuo kunniagalleria, sinne tulee myöskin Aksu. Siellä on paljon vähäpätöisempiä nimiä suoraan sanottuna tällä hetkellä. Ilman muuta seuraavaksi Aksun kyltti sinne."

Esa Erkamo:

Minä olen Esa Erkamo ja Kanta-Hämeen Lausujat -nimisestä yhdistyksestä. Olen kyseisen yhdistyksen puheenjohtaja. Pitkään harrastanut runonlausuntaa ja runoutta. Miksi olen täällä, Jukka pyysi minua. Meidän tiet kohtasivat pari vuotta sitten Hämeenlinnan kirjaston toiverunoillassa jossa Jukka oli esittänyt toiveena tuon Paraabeli-runon. Minä ihastuin siihen välittömästi ja rupesin kyselemään että mikä mies tämä on.

Silloin jo Jukka uumoili että kyllä niitä ajan kanssa saadaan varmaan julkaistuakin. Todella upeita, minun mielestäni harvinaisia helmiä. Kun puhutaan runoilijasta joka ei ole valtakunnallisesti tunnettu, niin nimenomaan tämän poljento ja värikäs kieli on kertakaikkiaan upeaa. Sääli jos hän ei itse sitä osannut arvostaa, vai oliko niin kaino ettei halunnut itsestään tehdä numeroa, niinkuin sanotaan tuolla Tampereen puolella. Mennään sitten runoon "Funktio".

FUNKTIO

Seurausta ja syytä
taululla selvitän.
Siinä on x:ää ja y:tä
– funktio – tiedäthän.

Kertovat silmäparit:
ajatus keskittyy.
Vältämme virheet, karit,
ratkeaa x sekä y.

Koordinaatistoristein
taulumme kuvastaa
funktion monin pistein.
Ympyrä hahmon saa.

Funktio sinäkin lienet
sydän väsymätön.
Elämän taululle vienet
vaikean yhtälön.

Viisas Mestari kerran
yhtälön pelkistää.
Tutkivi, minkä verran
x:lle viimein jää.

Minun on vaikea olla
– usein väärin tein –
Kaamea tyhjyys – nolla –
jäätävä sydämeini,

joka on tietänyt, mutta
sykkinyt unhoittain:
Valo on rakkautta.
muu on turhuutta vain.

Tässä runossa on maininta, että tällä MAOL ry:n puheenjohtaja, Harjavallan lukion rehtori Jouko Joensuun haltuun 1980 jättämällä runolla ”Funktio” Aarre Saarnio halusi itseään muistettavan kuoltuaan. Runo on julkaistu matemaattisten aineiden aikakauskirjassa numero 5 vuodelta 1981. Hienoja kompakteja runoja, oli ilo lausua niitä teille.

Jukka O. Mattila: ”Mulla on semmoinen haave että saataisiin vielä joskus jonkinlainen elämäkerta aikaiseksi ja mielellään olen osaltani siinä mukana, mutta minulla ei ole sellaista kosketusta häneen että pystyisin sen itse kirjoittamaan, mutta jotain pientä siitä syrjästä kyllä. Jos tässä oli tämä avoin osio, niin meillä on vielä viimeinen runo jäljellä. Ole hyvä, Esa.”

Pentti Kaunisto:

Näin tilaisuus on päättynyt, kiitos kaikille. ”Saisinko lukea vielä yhden runon? Mä vaan luen enkä lausu. Mutta niin kuin äsken sanoin, Aarre Saarnio oli sellainen runoilija, että moni nykyinen ja vähän aikaisempikin runoilija joutuu häpeämään. Mutta kun luin tämän runon tänään – luin nimittäin eilen tämän runokirjan taas kerran läpi – ja pysähdyin tähän runoon ja moneen muuhunkin, näistä kaikista runoista voisi tehdä jonkinnäköisen esitelmän. Mutta kun luin tämän ja olen elänyt saman ajan ja kerännyt paperia Unkarin kansan hyväksi, tämä ”Joulu 1956”. ”Ukraina tänään. Puhuttelee ainakin minua.”

JOULU 1956

Valaiseeko illan mustan
joulukuusi kynttilöin
Tykkein liekit päivin öin
välähtävät yllä Pustan.
Telaketjut sortajan
murskaa käden nousevan
vapaan Pustan.
Voinko laulaa jouluvirren
rauhan virren ihanan.
Näkee aallot Tonavan
kuinka vainolainen hirren
madjaarille pystyttää,
kuinka taipuu uljas pää
köyteen hirren.

Voinko viettää joulukestin
kera äidin, lapsien.
Itkee orpo nälkäinen
raunioissa Budapestin.
Etsii lapsi äitiään
kalman koura päällä pään
raunioista Budapestin.
Voinko luottaa Joulun suureen
viestiin vieläkin.
Veljeskansa Unkarin
kaatuu barrikaadein juureen.
Alla tähtein ankarain
vapautta puolustain
kaatuu barrikaadin juureen.

Jukka O. Mattila:

Vielä iloiseksi lopuksi tämän runokirjan viimeinen runo nimeltä Havanna. Vuonna 2006 jäljitin Tauno Nurmelan jälkikasvua ja löysin Nurmeloiden kesämökin Hattulan Renkajärveltä ja käytiin paikalla. Siellä Tauno Nurmelan poika, Matti Nurmela, istui sen saman ikkunan ääressä, josta Tauno Nurmela oli kirjoittanut kirjeitään Aarre Saarniolle.

Tauno Nurmela oli myöhästynyt tapaamisesta. Hänen piti tulla omaan boksiinsa tapaamaan Aarre Saarniota, mutta asia oli unohtunut ja Aarre Saarnio olikin mennyt jo aikaisemmin paikalle ja oli jättänyt sinne runon, jossa tiettävästi oli enemmänkin säkeistöjä. Tässä kirjassa on vain ensimmäinen ja viimeinen. Saarnio tykkäsi hyvistä sikareista ja Havanna on sikarimerkki.

HAVANNA

Haluan taistella, mut puuttuu voima.
Mua kiusaukset kaikkialla uhkaa.
Nyt kuljen tunnossani raskas soima:
on sikaarisi tomua ja tuhkaa.

Sa ihmislapsi, muista laki kohtalon:
Oot sä myös tuhaks hajoava kerta.
Mut lailla sikaaris ain nouskohon
sun sielus kohti ikuisuuden merta.

Ilkka Kononen:

Legendaarisen opettajan runot yksissä kansissa

Forssan Lehti 14.12.2022

Joku puhuu tuttavallisesti Aksusta, joku toinen kutsuu kunnioittavasti lehtori Saarnioksi. Yhtä kaikki, kyse on samasta miehestä, Forssan yhteislyseon legendaarisesta lehtorista Aarre Saarniosta. Kuopiossa syntynyt ja Viipurissa koulunsa käynyt Saarnio toimi Forssan yhteislyseon matemaattisten aineiden lehtorina ja vanhempänä lehtorina 1946–1969.

Aarre Saarnio oli sivistynyt herrasmies, eräänlainen renessanssihahmo, jonka persoonassa yhdistyi monia vahvoja ominaisuuksia. Hänen kerrotaan olleen karismaattinen pedagogi, taitava runoniekka, kuoro- ja musiikkimies sekä lukuisien opetusvälineiden keksijä ja valmistaja. Vastikään ilmestyneessä kirjassa Saarnio näyttäytyy erityisesti runoilijana.

Saarnion runotuotanto on määrältään suppea, mutta sisällöltään monipuolinen. Suurin osa runoista hyödyntää perinteistä mittaa ja luontokuvastoa, mutta mukaan mahtuu myös filosofista pohdiskelua sekä opetustyöstä ja perhe-elämästä nousevia aiheita. Muutamat tarkkanäköiset huomiot ihmiselon omituisuuksista todistavat riemukkaasta, Lauri Viitaa muistuttavasta ilkkurisuudesta. Vaikuttavan ajankohtainen on myös Unkarin kansannousua kommentoiva Joulu 1956. Muutettavat muuttaen sen voi ajatella kertovan tämän päivän Ukrainasta.

Aarre Saarnio kuoli v. 1981, mutta hänen kollegansa ja oppilaansa eivät ole häntä unohtaneet. Sitä todistavat v. 2006 Turussa ja Helsingissä järjestetyt muistoseminaarit. Elämäkertaa odotellessa Runot-kokoelma ja muutamat kirjaan liitetyt tausta-artikkelit tarjoavat monipuolisen näkymän pidetyn opettajan ajatteluun ja toimintaan. Kirjan on toimittanut ja puoliksi kustantanut Jukka O. Mattila, jolta kirjaa voi myös tilata (<https://www.jukkaomattila.fi>).